

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

פרשת בהר

שנת תש"ע

א. אור החיים

פרק כה' פסוקים יט', כ':

וְאָכַלְתֶּם לְשֹׁבְעוֹ. אוֹלֵי כִי לְצַד שְׁאֵמֶר וְנִתְּנָה
הָאָרֶץ פְּרִיָּה שֶׁהוּא בְּגָבוֹל הָאֲחֵרוֹן
בְּשֵׁמֶן הַפְּרוֹת, וְטַעַם הַפְּרוֹת, לְצַד זֶה אֵין אָדָם
יְכוּל לְאָכַל מֵהֶם כְּדֵי שְׂבִיעָה, וְזֶה הוּא מִדְּבָרִים
הַנִּגְזָשִׁים כְּפִי הַטַּבַּע, לְזֶה הַבְּטִיחָם ה' כִּי יִהְיוּ
הַפְּרוֹת בְּאִפְסוֹן שְׂיֵאָכְלוּ מֵהֶם לְשֹׁבְעוֹ:

וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטַּח וְגו' . וְהִגַּם שְׂכָר אָמַר
בְּפִסּוֹק שֶׁלִּפְנֵי זֶה וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ
לְבַטַּח חֲזַר לומר בֵּן, לְהַבְטִיחַ שְׁלֵא יִסּוּכַב
הַפְּלִגַת שְׂבַח הַפְּרוֹת לְבֹא עֲלֵיהֶם שׁוֹדֵד, וְלִזְה
דְּקָדַק לומר בְּפִסּוֹק רֵאשׁוֹן וַיִּשְׁבַּתֶּם עַל הָאָרֶץ
לומר שֶׁהַבְטָחָה זֹו הִיא עַל חֲמוּד הָאָרֶץ,
וְהַבְטָחָה שְׁנִיָּה עַל חֲמוּד פְּרוֹתֶיהָ, וְכֵן נִמְצְאוּ
בְטִיחִים עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרוֹתֶיהָ:

אלו

כ) וְכִי תֹאמְרוּ וְגו'. פֶּשֶׁט הַפְּתוּב הוּא עַל זֶה
הַדֶּרֶךְ וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹאכַל, וְלְצַד שְׂיֵשׁ
בְּמִשְׁמַעוֹת מֵאָמַר זֶה ב' דְּרָכִים, הָא' הוּא טַעַם
שְׁלִילוֹת הַרְצוֹן בְּדָבָר זֶה שְׁלֵא יִזְרְעוּ וְכו', שְׂאֵם
כֵּן מַה נֹאכַל וּבְהִכָּרַח לְזַרְע לְחֵיטּוֹנוֹ עַל
הָאֲדָמָה, וְדָרָךְ ב' הוּא שְׂאֵלָה עַל הַנְּסָבָב מִקִּיּוֹם
מִצְוָה זֹו מַה נֹאכַל כִּינּוֹן שְׁלֵא נִזְרַע, לְזֶה בָּא
הַפְּתוּב וּפְרַשׁ הַפְּנִינָה בְּמֵאֵמֶר מַה נֹאכַל בְּמַה
שְׂנַמַּר אָמַר הֵן לֹא נִזְרַע וְגו' פְּרוּשׁ לֹא שְׂאֵנוּ
אוֹמְרִים מַה נֹאכַל לְתַת טַעַם לְשְׁלִילוֹת קִיּוֹם
מִצְוָה זֹו אֶלָּא הֵן אָנוּ מְקַבְּלִים לֹא נִזְרַע וְגו'
אֶלָּא כִּבְּן שְׂאוֹמֵר לְפָנָי אָבִיו מַה נֹאכַל אֲזוּ וְצוּיָתִי
וְגו', אָבֵל אִם תִּהְיֶה כְּנִתְּכֶם בְּמֵאֵמֶר מַה נֹאכַל
לְדָרָךְ הַרֵאשׁוֹן אֲזוּ לֹא יִצּוּ ה' אִתְּם אֶת הַבְּרָכָה:

1. מה קושי עלו בקטע הראשון ומה מצנהו?
2. בקטע השני הוא מסביר כפילות לכאורה, מה הסברו לכך?
3. איזה קושי עלו מוצא כרשנו בקטע השלישי ומה הן שתי הדרכים שניתן להבין בדבריהם האפשריים?
4. מהי תשובתו ואיך מתרשם לכאן צנין יחס אב-בן?
5. למה אם יכווננו לפיה דרך הראשונה, לא תחול הפרכה?

* * *

כו (א) לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה הנמכר לגוי הכתוב מדבר, שלא יאמר הואיל ורבי עובד ע"ג אף אני אעבוד ע"ג, הואיל ורבי מגלה עריות אף אני אגלה עריות, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני אחלל שבת, ת"ל לא תעשו לכם אלילים. את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, הזהיר כן הכתוב על המצות⁹⁹, לשון ת"כ. ופירושה שהזהיר הכתוב ע"ג ושבת שיזוהר בהן העבד הנמכר לגוי, ומורא המקדש שיבא שם ברגלים וירא ממנו, והוא הדין לכל המצות, אבל הזכיר אלה שהן אבות ללמוד על כולן, ויש גורסין⁹⁹: הזכיר כאן, ואם הגירסא כך, רמזו שכל המצות בכלל השבת והמקדש. המשכיל יבין:

ב. רמב"ן

פרק כו' פסוק א' :

בהר

1. מה הקושי האפשרי?
2. מה בדיוק הציווי?
3. למה ייתכן והצמד יחשוב שמוטר לו לצבור על כל התורה?
4. שבת ומקדש כוללים הכל, איך?

* * *

ג. ספר החינוך.

פרק כו' פסוק א': שמת. שלא נשמחנה על אבן משכית
אפילו לשם

שלא נשמחנה על אבן משכית. אפילו לשם
יחזקבך ברוך-הוא, שנאמר, ואבן משכית לא
תקנו בארצכם להשפחות עליה. ואבן משכית
תקרא - אבן מצירת, וכן אבני גזית בגדרות
במגרה - בקלל-אסור אבן משכית.

וישקשי המצנה, קמב הרמב"ם זכרוננו לברכה,
שהוא לפי שקיו עושין כן לצבונה-ורה, ושימו
אבנים מצירות בקלאקה נאה לפני המזלם וקיו

שאלות

1. מה בדיוק הציווי?
2. למה דוקא אבן ואבן מצוירת?
3. ממה תרחיק התורה את האדם?
4. איך היא מונעת שיכסלו מצ"ז?

* * *

ד. צרור המור.

פרק כו' פסוק א':

כו. א. ואמר לא תעשו לכם אילילים. לרמז כי השמיטה היא שקולה כנגד כל המצות,
והכופר בה היא כמודה בעבודה זרה^ל, וכל זה מכת החמדה שחמד פירות שביעית. ולזה רמו
ואבן משכית לא תתנו בארצכם, כאומרו על כל שכיות החמדה (ישעי' ב, טז). ולפי שכל זה
בא מכת השמיטה שהיא כלולה במצות שבת^ל, סתם הפרשה את שבתותי תשמורו (פס' ב).
ובספר הראשון^ל הארכתי בכאן בטעם הגירושין. כי הגאווה והשררה שהיתה בישראל כאלו
היו יושבים בארצם סבב להם זה, עד שהיו בונים חרבות למו^ל, ובתים ספורים^ל בארץ
ובשכיות החמדה^מ כהיכלי המלכים, עד שבעבורם השתחוו ועבדו עבודה זרה. וכן נמשך להם
הגירוש מצד חילול שבת ומחלוקת וקטטה בבתי כנסיות בשבתות וימים טובים, עד שבעונם
סבבו לעשותם בתי עבודה זרה. כמוזכר בדבריהם (יבמות צו:), רבי פלוני^ב ראה בית הכנסת
שהיה בו מחלוקת^מ, אמר חוששני לזה שיהיה בית עבודה זרה, לימים מועטים נלקח לע"ז.
וכל זה לפי-שלא היה להם יראת מקדש, וזהו את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני
ה'.

שאלות

1. מה קושי מוצא כרסננו אותו הוא מנסה להסביר?
2. למה שמיטה שקולה כנגד כל המצוות והכופר בה מודה בעבודה זרה?
3. איך הוא קושר את האיסור על "אבן משכית" לכך?
4. מה הקשר לשבת?
5. על אינה אירושין מדובר כאן ואיך זה שייך לצנינו?
6. לבסוף קושר כרסננו את הצנין להווי של מחלוקות בבתי הכנסת, איך ולמה?
7. מה בדיוק כוונתו ב"יראת המקדש"?

* * *

ה. תורת משה - אלשיך .

פרק כו' פסוק א':

לא תעשו לכם אילים ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני ה' אלהיכם (כו א).
 אך במוכר עצמו לגוי בזה החמרתו שמיד גאולה תהיה לו, למה כי על ידי היותו עבד הגוי ילמד לעשות כמעשיו ויעשה לו אילים ויגע באלהותי. וזהו שסמך לא תעשו לכם אילים, לומר מה שהחמרתו בזה הוא כי ירא אני לא תעשו לכם אילים כאדונכם. ומעין זה פרש"י ז"ל וז"ל: לא תעשו לכם אילים כנגד הנמכר לגוי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות [אף אני כמותו], הואיל ורבי עובד עבודה זרה אף אני כן אעבוד עבודה זרה, ע"כ. ואמר כי גם שלא תלמוד לעשות עבודה זרה ממש, לפחות תקים לך מצבה ואבן משכית כדרך שהיו עושים לעבודה זרה ותעשה כן לה' אלהיך. וגם זה שנאתי לבלתי עשות לה' כמעשיהם לעבודה זרה. ושעור הכתוב. ואבן משכית לא תתנו בארצכם, עם היות כי אני ה' אלהיכם ואלהותי עליכם, עם כל זה לא תעשו לי את כל אלה לכבוד אלהותי.

שאלות:

1. מה הפציה בפסוקים עליהם כרסנונו בונה את הקשר בין דברים שלכאורה לא שייכים אחד לשני?
2. איך מופיעה ירידה אחת למסופת שלמה?
3. למה אין להקיים אבן משכית ומצבה לעבודת קודש להקב"ה?

* * *